

---

*Articulen des synodi, gehouden binnen Harlinghen
anno 1584 den 5 May.*

1. Alsoe die vorss. brueders, dienars ende olderlinghen op dato vorss. thot Harlinghen in synodo vergadert zynde, is aldereerst met aenropinghe des godlycken naems tot eenen praesidem eendrachtich gecoren ANTONYS CLAESSZ van Worckum ende tot eenen scribam SIBRANDUS ABELUS van

---

Harlinghen. Ende syn daernae metterdaedt die credentiebriefwen gelesen van den classen, by haer volmachten geexhibeert.

2. Ende alsoe den synodo een beropinghe is voergedraeghen van die Arum ende Kimswart, waerinne sy beyde dorpen beropen tot eenen dienaer onsen brueder BERNARDUM STOFFELSZ, is eendrachtlyck van den bruederen in synodo besloten, dat deese haer beropinghe wort geremiteert tot het besluyt van mynheren Staeten, daeraff nu laestmael in den allegemeenen lantsdach is geresolveert ende besloten nae inhoud den 6 articell daraff gemaect zynde, welverstaende dat oeck die personen, die men noemen sullen in synodo, sall worden geordineert aen mynh. den Staeten om haer well neerstich aen toe wysen die sinistre frauden, die by die van Arum ende Kimswart gesocht worden doer die combinatie deser beyder dorpen, ende soe quaet daervuijt rysen ende onstaen will.

3. Is oeck gehandelt ende gesproecken van den saecke HERO HEYNES onsen brueder, van denwelcken dewyle grote lasteringhe ende ruggespraeck gehoert wordt, soe is van synodo voer guedt ende raedtsaem bevonden, dat onse broeder HEERO noch voer een vierendeel jaers sall worden geden in synen dienste a dato van deesen aff tot Jacobi naestcomende anno 84, ende dat oeck het classis van Franicker sall opsicht hierentuschen hebben op syn persoen om toe vernemen enighe merckelycke verbeteringhe in syn desordere ende onordentlycke leewen. Ende soe hy also in syne onordentlycheyt voertvaert, sall het classis van Franicker die saecke moeghen refereeren ad deputatos synodi omme daerinne tho handelen, als sy nae Godes woerd allerstichtlycx sullen bevinden, gelyck hy oeck in aller bruederen tegenwoerdicheyt met handen belowet ende aengenomen heeft.

4. Alsoe daer langhe reden syn gevallen belanghende den beroepinghe van den E. grietman DOYCKE AYSMA ende die van Hallum opten persoen JOANNEM NICOLAI, onsen broeder thot Rauwert, is van den synodo eendrachtich besloten, dat het synodus in deesen beropinghe gantslyck niet kan doen ofte yetwat besluyten, alleer sy die van Rauwert hierop gehoert ende verstaen hebben. Ende reguleert hem oeck het synodus nae den 6 articell van mijnheeren Staeten, in deesen laesten allegemeynen lantsdach daeraff besloten zynde. Ende dewyle die vorss. E. grietman hem in dat besluyt heeft beswaarlyck gevonden, is noch het synodus toevreden ende stelt desen saecke in handen van mynh. den praesident ende RUARDO ACRONIO met noch een ofte twe dienaren haer geassocieert om tho ordelen, oft het synodus met enighe onbillicheyte tegens hem gehandelt heeft. Ende soe die deputati a synodo hiernae genomineert het koeenen toeweghe

brenghen by mynheeren die Staeten des landts, dat JOANNES onsen brueder vorss. met stichtinghe die van Hallum kan toegewesen worden, is daerinne het synodus ganslyck wel thovreeden. Ende also die grietman hadde eenighe clachten op onsen brueder JOANNEM NICOLAI, isser aen beyde syden een bruederlycke versueninghe van alle dinghen geschiet in onser aller tegenwoerdicheyt.

5. Alsoe die bruederen in synodo vergadert synde eenighe beroepinghe van die van Wirdum is voergedraghen doer den erentvesten SYBOLDT AYSMA ende H. N. als volmachte van den dorpe Wirdum, ende met ernst versocht hebben onsen l. vader ende broeder ANTONIUS CLAESSZ, dienaer thot Worckum, ende den volmachtighe van dien op beyde syden gehoert hebbende (ende oeck mede onsen broder ANTONIUM CLAESSZ) ende nae langhe verhoert synde hebben haer alle gelyck het ordell des synodi onderworpen. Is voer geraedsaem ende godlyck bevonden van den synodo, dat onsen brueder ANTONIUS CLAESSZ sall blywen by die van Worckum mits belowende oeck die van Wirdum alle assistentie toe willen doen, dat die van Wirdum met eenen bequamen dienaer metten eersten versien mochten worden. Ende is besloten, dat men twe dienaren sall ordineeren om bij den Staeten aen tho houden, dat het onderhoudt van onsen brueder ANTONIUS CLAESSZ verbetert mach worden.

6. Is oeck in synodo besloten, dat LAURENTIUS van Worckum met onsen brueder JOANNE BOGERMANNO met eenen anderen dienaer hem geassocieret tot den grietman sall ghaen om verbeteringhe syns dienstloens tho moeghen becomen, ten minsten die thien goldtgulden, gelyck hem van den naesten dorpe was toegelaten.

7. Aenghaende om eenen dienaer tho schicken op Geesterlant is besloten, dat men sall schrywen aen die van Leewarden ten eynde eenen bequamen dienaer haer toegeschickt mach worden.

8. *Dienaer die gemynten hebben, met wien sy zullen communiceren* 1). — Is oeck besloten in synodo van die dienaren, die gheen gemynten en hebben noch met eenighe communiceeren, dat eenen yder classis opgeleyt wordt haer to vermanen om tho communiceeren met den gemynten der naestlegghende steden ofte dorpen ende oeck haeren vuyjtersten beste tho doen omme selwest gemynten toe moeghen collegieren ende versamelen.

9. Is oeck besloten van den broederen in synodo, dat het classis van Sneek is opgeleyt seeckere personen toe verordineeren om guede infor-

---

1) De marginalia zijn met een latere hand bijgevoegd.

matie toe neemen van den persoon onses brueders AGGHAEI van Sloten, twelck gedaen synde tselwighe in alles wederomme tho relateeren ad deputatos synodi omme hierinne tho handelen, als nae Godes woerdt behoren sall.

10. Is oeck besloten in synodo, dat het classis van Sneeck is opgeleyt twe dienaers toe verordineeren om guede informatie tho neemen van den persoon THOME STALMAN tot Oesterendt ende hetselwighe oeck wederomme tho relateeren ad deputatos synodi omme hierinne tho moeghen handelen, dat alderstichtlyckst nae Godes woerdt sall bevonden worden.

11. Alsoe oeck woerden gevallen syn van onsen brueder ANDREA thot Mantgum, is ordineert, dat syn classis mynheeren Staeten sall aenwysen die onwillicheyt der huijsluijden van Mantgum om hem tho moeghen behouden ende sullen oeck thogelycke aen haer versuecken, dat hy in synen dienst gecontinueert mach worden.

12. Is oeck besloten, dat een yder classis sall gewen een carolus-gulden tot betalinghe in handen van onsen broeder SIXTO RIPPERTO, dienaer thot Franicker, van weeghen seeckere oncosten van onsen l. brueder RUARDO ACRONIO by hem gedaen in deesen allegemeynen lantsdach doer oersaecken, hier niet nodich verhaelt.

13. Belangende het scriptum van onsen liewen broeder ANTONIO CLAESSZ de magistratu is in synodo besloten, dat hetsulwighe ten handen gestelt den dienaeren als SIXTO RIPPERTO, SIBRANDO VOMELIO ende UBELO EPIO, ende thot haer toe neemen onsen brueder RUARDUM ACRONIUM ende SIBRANDUM LUBERTI omme tselwighe doer to lesen ende, daer het eyschet, to corrigeeren, aff ofte thodoen ende in alles daerinne tho handelen, als het den vorss. dienaers voer het alderbeste bevynden sullen.

14. *Om die twee weken classis.* — Is oeck in synodo eendrachtlyck besloten, dat men om die twee weecken sal houden classicale vergaderinghen, den eenen om van kerklycke saecken tho handelen met byweesen ende stemmen der olderlinghen, den anderen om tho holden collationem doctrinae, het waere dan alsoe dat eenighe wyctighe saecken kerklyck synde noedtwendich gehandelt mosten worden. Doch die het alle weecken bequaemlyck koenen doen ende houden, wort een yder classis syn vryheyt hierinne gegewen, ter tyt toe die naevolgende forma van classis tho holden in treyn gebrocht sall syn.

15. *Tweemaal jaers censura.* — Is oeck in synodo voer raedtsaem gevonden, dat die classes tweemaal des jaers sullen holden censuram inorum den cersten om Meije, als die classes haeren bycomsten beginnen, den

anderen om Michaelis, dewylen dan die classicale vergaderinghen op-
holden.

16. Het synodus heeft geautoriseert des 6 articulen, by D. OEYRCK
DOLJMA geexhibeert ende hier aengevoecht, ende heeft gesloten, dat by
een yder dienaer in deesen provincie deselwe onderhouden sullen worden,
alwaer tselwe noch niet geschiet.

17. Is gesproken van die twistighe attestatien van weeghen onsen
brueder JOEST PIETERSZ, in die Joedrype ende Hommerts dienaer synde.
Ende dewyle hy voer Godt ende den brueders verclaert heeft syn eerste
attestatie recht to syn, soe is besloten van den bruederen in synodo, dat
wy nae die waerheyt synder attestatien sullen vereyschen. Ende soeverre
als bevonden wordt doer loffweerdighe personen, dat syn reden valsch
ende contrary worden bevonden, hebben die bruederen in synodo be-
sloten, dat hy alsoe metterdaet van syn dienst sall weesen versteecken,
twelck hy oock verwillighet heeft ende met syn eyghen handt onder-
teekent.

18. Is oock besloten van ALBERTO WESTERMANN, dat men hem ter
plaetsen, daer hy nu staet, sall wechneemen ende dat het classis van
Leewarden twe ordineeren sall, die by den Staeten sullen aenholden,
dat ALBERTUS met een eerlyck onderhoudt mach versien ofte versorget
worden tot dien eynde, ofte dat hy een tytlanck die van den Nyeuwen-
syll met Godes woerdt mochte bedienen, soelanghe het hem luste ofte
geleghen waere, ofte andersins hem toe begewen tot enighe schoeldienst,
daer het hem best mochte geleghen syn.

19. Het synodus autoriseert het classen van Leewarden om twe
dienars tho ordineeren om alle swaricheden aff tho handelen, die op die
dienaer tho Dockum ende andere personen intendeert mochten worden.

20. Is oock besloten in synodo, dat het classis van Leewarden sall
sorghe draghen in der saecke onses brueders GERARDI BESTEN, thot Grouwe
staende, eensdeel om van syn onderhoudt besorget to moeghen worden,
andermael oock guede sorghe ende opsicht toe draeghen, dat onsen broe-
der in geen pericell der vianden gerake tho vervallen.

21. Naedemael het synodus de resolutien der heeren Staeten op ver-
scheiden articulen neerstich heeft ingesien ende geconfereert, soe achten
die brueders des vorss. synodi, dat die swaricheyt in het 10 articell,
meldende van den publice persoen, syn eensdeels wechgenomen als neffens
die translatie der dienaren ende eensdeels doer bequaeme middel nae den
lofflycken forma, in den cheurforstlycken Paltzs gebruycklyck, welcke

men tot gelegener tyt sall verthonen, wech toe neemen, soe achtet het synodus onnodich toe syn soedanighen publicam persoen toe stellen, bysonder soe nyemant kan gevonden worden, die sulcx soude koenen utruchten sonder grote naedeel syner bedieninghe. Begheren daeromme, dat ons heeren den Gedeputeerde Staeten believe in plaetse des eenen persoen twee ut yder classis in den articell gemeldet te autoriseeren ende de sorghe derselwer classis swaricheyt te bevelen, als naemelyck den praesidem met eenen adjunct omme nae inholdt des 10 articell de swaricheden, den onderholdinghe der dienaeren aenghaende, wech to nemen ende te accordeeren vryentlycker wyse met den dorpen, soe het kan geschieden, des neen, den h. Gedeputeerde Staeten te raporteeren omme nae behoeren daerinne tho doen, salff altyt der heeren Staten beter ordell. Heeft alsoe het synodus gecommitteert SIBRANDUM LUBERTI, UBELUM EPIUM, BARTHOLDUM SCHURING, D. GELLIUM HOTZENIUM omme deses articels concept met mynh. Staeten te communiceeren ende der heeren Staeten verwilinghe in dien te versoecken, diewelcke vier mannen oeck tot haer sullen moeghen neemen alsulcks personen, als hem nodich moeghen syn om sodanighen forma met hem te concipieren ende by den heeren Staeten eyndtlyck toe effectueeren.

22. Aenghaende het scriptum D. ORICI DOYMA, welcke hy den synodo geexhibeert heeft, verordineert het synodus GELLIUM HOTZENIUM, BARTHOLDUM SCHURING, JOANNEM ARCKERIUM, SIBRANDUM LUBERTI ende D. OTTONEM SUALVIUM omme met melcanderen ende, soet haer gevallen sall, met 2 bysondere mannen, daertoe van haerlyuden te vorderen ende beroepen, tselwe schrift door toe leesen ende met der h. schrift toe confereeren ende alsoe thot behoerlycke autoriteyt omme vrucht te doen moeghen onder den gemeente Gods te behelpen.

23. Heeft oeck het vorss. synodus gecommitteert GELLIUM HOTZENIUM, RUARDUM ACRONIUM ende D. OTHONEM SUALVIUM omme met assistentie van 2 ledemaeten der kercke van Worckum aen to holden tot noedrufftighe verbeteringhe des onderholts haers dienars ANTONII CLAESSZ, die altoes tot noch toe all toe weynich es geweest owermits den armoedt der kercken aldaer, daerinne hy ANTONIUS duslanghe geduldich geleeden heeft.

24. Is oeck totten naester synodo tho holden gedeputeert die stadt Doccum ende den eersten Maendach nae Meye in anno 85. Ende sullen hierentusschen alle infallende swaricheden decideert worden door den seer gelietden broederen JOANNEM ROUCKESSZ, dienaer tho Sneeck, JOANNEM BOGHERMAN thot Bolswert, JOANNEM ARCKERIUM thot Leewarden, SIBRANDUM VOMELIUM tot Pietersbierum, ANDREAM STANGERUM Dockum, welcke het

synodus daertoe geautoriseert heeft, doch dat yder dienaer vuyjt synen classe sall moeghen mede vorderen eenen olderling tot syn adjunct tot alle swaricheden toe decideren, in kercklycke saecken voertvallende.

25. Ende is ten laesten by den synodo opgelecht den classis van Sneeck om den sorge van den weduw van s. JOANNIS DORPII, beroepen dienaer der stede Jylst, aen to neemen ende sy te helpen tot refusie van kosten, by hem ter cause van synen reyse tot deeses vorss. stede bedieninges besten uth Zeelant van der Thole gedaen met overlyden syns persoens, als daer synen weduw ten hoechsten bedrowen geworden moet syn.

Onder stondt geschreven:

ANTONIUS CLAESSZ, praeses.

SIBRANDUS ABELUS, scriba nomine synodi.

Questien ofte articulen, overgegeven doer D. ORICUM DOYMA.

1. Oft het niet guedt sy, dat men eene guede ende lydlycke ower-settinghe der heyligher schrift den volcke van den praedickstoel voerleese ende deselwighe sonder hoechwichighe redenen niet en berispe omme gheen epicurische ende libertynsche verachtinghe van Godes geschrewen woerdt in die herten der toehoorders te genereeren.

2. Ende dat men altyt in den praedicationen meer acht hadde op die stichtinghe der eenvoudighen ende ongeleerden als der geleerden, owermits dat het getall der ongeleerden veel groter is als der geleerden, ende dattet een ander saecke is in der schoele te leeren als in der kercken.

3. Ende daeromme affhielde van subtile argumentatien, tsy dat ze in forma syllogismi ofte enthymematis gestelt worden, ende van divisien ende subdivisien, die te seer multimembres syn, omme die memorie der thoerderen niet te beswaren bowen vermoegen.

4. Jae oeck van manieren van spreekken, die latynsch syn ofte soe gebroecken van latynsche, dat se van niemant anders coenen verstaen worden dan van dengeenen, die in der latynsche spraecke vervaeren syn.

5. Oft het oeck niet geraden sy, dat men in den dagelycxsche gebedden gebruycke die forma, die van godsalighe ende hoechbegawede mannen nae langhe bedenckinghe ende rype communicatie gestelt syn, eensdeels daerom dat het well lichtlyck geschien kan, dat eenvoudighen praedicanten haer hierinne vergrypen soe int bidden teghen den vianden als andersins, gelyck wy daeraff exempel hebben in epistolis BEEZAE,¹⁾

¹⁾ Bij dezen regel staat in margine: „Epistola 9.”

anderdeels daeromme dat die thohoorders doer die menichfoudighe recitatie der forma dieselwe allenxkens van buyten leeren ende hen selffs inprenten ende gewoonlyck maecken, twelcke PHILIPPUS MELANTHON ende andere godsalighe mannen altyt seer gepreesen hebben, ende ick naer myn swackheyt seer dienstlyck totten oeffeninghe der godsalicheyt bevynde. Ick laete staen, datter somtyts well gestamert wordt in den gebede *inopia rerum et verborum*, hetwelcke ondrachlyck is.

6. Dat men oeck in die bedieninghe der sacramenten ende bevestinghe des houwelycx die beschrewene formen gebruycte, eensdeels daeromme opdat hem niemant en vergrepe in deeser tyt voll twist ende schueringhen, anderdeels dat dieselwe forma met alsulcke 1ype bedenckinghe gestelt syn, dat se seer fijn die somma der ganscher christlycker religie begrypen, diewelcke allencxken op deese wyse sonder arbeyt in die memorie der toehoorders geprent kan worden.
